

IZOBRAŽEVANJE ZA SOCIALNO DELO NA KOSOVU

Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani od leta 2006 dejavno sodeluje pri ustanavljanju novega oddelka za socialno delo na Univerzi v Prištini. Pobudnica sodelovanja je prof. Ruth Scifert z Visoke šole za socialno delo v Regensburgu v Nemčiji. Dejavnije sodelovanje se je začelo razvijati predvsem od leta 2007, ko je tamkajšnji oddelek za socialno pedagogiko (v okviru katerega trenutno poteka dodiplomski študij socialnega dela) postal član Vzhodnoevropskega regionalnega združenja šol za socialno delo v okviru IASSW, katerega pobudnica in ustanoviteljica je bila prof. dr. Darja Zaviršek. Cilji združenja vključujejo tudi vzajemno podporo na področju izobraževanja, dobrih praks socialnega dela in raziskovanja, in tako smo na Univerzi v Prištini izvedli že dve izobraževanji (februarja 2008 Ana M. Sobočan in maja 2008 red. prof. Darja Zaviršek). Februarja 2009 smo v okviru Katedre za preučevanje socialne pravičnosti in vključevanja gostili profesorja in dva študenta s prištinske univerze – pripravili smo jim enotedenski program predavanj, obiskov socialnovarstvenih služb in terenskih obiskov.

Naše sodelovanje je podprlo tudi Mednarodno združenje šol za socialno delo (IASSW),

saj je finančno pripomoglo k izvedbi raziskovalnega projekta, ki združuje vse tri fakultete: našo, prištinsko in Visoko šolo za socialno delo v Regensburgu. V okviru projekta »zbiranje praktičnega znanja v centrih za socialno delo v Prištini« se je v zadnjem tednu oktobra 2009 v Prištini zbralo: 6 študentk in študentov iz Prištine, 4 študentje in študentke iz Regensburga in 3 študentke z naše fakultete (Živa Štefanec, Janja Sraka in Monika Bohinec). Tema raziskovalnega projekta je raziskovanje socialnega dela, socialnovarstvenih storitev in položaja različnih družbenih skupin na Kosovu, namena projekta pa sta predvsem sodelovanje in vzajemno učenje (pa tudi priprava diplomskih nalog) študentk in študentov z vseh treh fakultet.

Skupina z naše fakultete je skupaj s študentom Lorikom Berbatovicijem opravila poglobljene intervjuje in neformalne pogovore s strokovnimi delavci in delavkami, člani katedre za socialno pedagogiko Filozofske fakultete, zaposlenimi na Ministrstvu za delo in socialne zadeve, članicami različnih nevladnih organizacij in društev ter z zaposlenimi v različnih ustanovah, ki ponujajo socialnovarstvene storitve za stare, otroke, hendikepirane, ženske, ki so preživele nasilje. V petih dneh smo opravili več kot 20 obiskov in se pogovarjali s predstavniki in predstavnicami različnih etničnih skupnosti (poleg večinske albanske še s srbsko in romsko) – predvsem na terenskih obiskih najrevnejših območij v okolici Prištine – s predstavniki društev, ki delujejo kot uporabniška gibanja, z raziskovalkami centra za študij spolov itd.

Na Kosovem, ki februarja 2010 praznuje drugo obletnico neodvisnosti, smo se srečale s številnimi nasprotji, predvsem pa s pomanjkanjem najosnovnejših sredstev – za delo in preživetje. V državi, ki ima približno enako število prebivalcev kot Slovenija, imata skoraj dve tretjini prebivalcev manj kot 25 let, tretjina je stara manj kot 15 let. Več kot 70 % prebivalcev v aktivni dobi ne more dobiti zaposlitve in po podatkih Svetovne banke živi polovica vseh ljudi pod pragom revščine, 15 % vseh pa v skrajni revščini (prihodek na prebivalca

je tu najnižji v Evropi). Eden od naših sogovornikov, ki, odkar je zbežal iz domače vasi v času vojne, s svojo družino živi v drvarnici ob razkošni in prazni hiši družine, ki se je odselila v Nemčijo, je večkrat vzkliknil: »Sramota! Sramota za državo, ki ne more niti malo poskrbeti za svoje državljane!« Deset let po vojni na Kosovu in po tem, ko je bila ta pokrajina pod začasno upravno misijo Združenih narodov na Kosovu (UNMIK), se danes počasi umikajo tudi številne mednarodne organizacije in fundacije, ki so »kolonizirale« povojno Kosovo. Kosovo tako ostaja z ustavo in zakonodajo, ki so jo pripravili večinoma tuji strokovnjaki in politiki in ki poudarja predvsem gospodarske vidike (pravica do lastnine, spodbujanje tržnega gospodarstva, ekonomska blaginja), demokratičnost in svobodo, ne pa tudi pravic do socialne varnosti, in brez sredstev za izvajanje zakonov in določil, ki jih predvideva ustava. Socialna politika, ki je bila oblikovana »od zunaj«, je vzpostavila sistem socialnovarstvenih služb, ki pa niso bile zasnovane trajnostno in integrativno, zato se hitro zapirajo in puščajo za seboj še večjo praznino.

Na ministrstvu za delo in socialne zadeve smo se srečale z uradniki, ponosnimi na socialnovarstvene storitve, ki jih njihova država ponuja, med obiski na teh službah pa smo bile priča zamiranju storitev in nezmožnosti dela, ki sta posledici finančnih primanjkljajev, pa tudi pomanjkanja drugih oblik podpore in načrtovanja, ki bi jih morali opravljati usposobljeni domači strokovnjaki. Največ zanosa in najboljše prakse smo videle v organizacijah, ki so jih ustanovili in jih vodijo lokalni strokovnjaki, ki poznajo problematiko področja in so predani izboljševanju položaja ljudi v kosovski družbi. Ti so tudi kritični do trenutnega stanja stvari, ki kažejo na patriarhalno, razslojeno in skrajno kapitalistično naravnost, ki pripomore k temu, da ljudje z ovirami, stari, manjšinsko prebivalstvo, ženske brez virov ali močne podporne socialne mreže komaj preživijo. Vsak, ki smo ga vprašali, česa bi si zase želel v bližnji prihodnosti, naj bo to v društvu HENDIKOS, ki po vsem Kosovu združuje ljudi z ovirami, v primeru samozagovornice, ki deluje v Pobudi

za pravice oseb z intelektualnimi ovirami, v ženski organizaciji na Kosovem polju ali v pogovorih z najrevnejšimi romskimi prebivalci naselja Janjevo, je navedel en sam odgovor: »Želim si izobrazbe oziroma dela«.

Tudi kosovski študentje in študentke, ki bodo v letu 2010 končali študij socialnega dela, si želijo, da bi lahko dobili zaposlitev. Za zdaj še nimajo možnosti za opravljanje študijske prakse ali drugih oblik praktičnega dela na področju socialnega dela, zato številni med njimi niti ne poznajo oblik pomoči in organizacij, ki delujejo na področju socialnega varstva in dela z različnimi družbenimi skupinami, še toliko manj pa dobrih praks in praktičnih izkušenj. Za državo, ki v preteklosti ni imela svojega izobraževanja za socialno delo, in za stroko, ki je v zadnjih letih doživela številne spremembe (od strukturnih do idejnih itd.), je še posebej pomembno, kako se bodo izoblikovali novi rodovi strokovnih delavcev, ki imajo pred seboj velike naloge in številne ovire. Gotovo bodo potrebovali tudi veliko iznajdljivosti in vztrajnosti pri iskanju odgovorov na vprašanja, kot so: kako pomagati preživeti družinam, ki lahko dobijo največ 65 evrov finančne podpore na mesec (pogoj zanjo je vsaj en otrok, mlajši od pet let, drugi člani pa brez zaposlitve ali nezmožni za delo), kako poskrbeti, da bodo tudi otroci z ovirami lahko obiskovali šolo (če ne živijo v bližini Lipljan, kjer je organizirana šola za otroke z ovirami), kako se v patriarhalni družbi bojevati proti nasilju v družini (razen nekaj varnih hiš nimajo ženske na Kosovem podpore in imajo zelo majhne možnosti za življenje zunaj družin, v katerih doživljajo nasilje), kako organizirati službe in društva za različne skupine ljudi, kjer državna mesečna podpora, iz katere krijejo stroške za plače zaposlenim, aktivnosti in vzdrževanje, znaša vsega skupaj 50 evrov (primer: Društvo hendikepiranih in oviranih oseb Kosova), itd.

Znanja in metode socialnega dela bodo pri iskanju poti za izboljšanje situacije, ki je sicer v znamenju ekonomskega primanjkljaja, ključnega pomena. Primeri lokalne samoorganizacije, reševanja iz stiske in okrevanja – denimo primer skupine žensk v vasi Krushe e Vogel,

ki se danes imenuje tudi »vas brez moških« (vsi moški so bili ubiti v pokolu med vojno), ki so brez zunanje pomoči obnovile domačo vas in poskrbele za preživetje svojih družin (ena od žensk danes celo sedi v parlamentu) – pa morajo zagotovo pomeniti dodatno vedenje in izkušnje pri izobraževanju za socialno delo, ki za zdaj v veliki meri temelji na znanju predavateljev in tuji študijski literaturi.

Ilkriati so lokalne izkušnje tudi dragoceno orodje za nas, ki na Kosovu sodelujemo pri vzpostavitvi izobraževanja za socialno delo. Ob tem vabim vse, ki bi želeli pri tem prostovoljno sodelovati, da se nam pridružite.

Ana Marija Sobočan